

////////////////////////////////////TUDOMÁNYOS CIKK////////////////////////////////////

## *Spanyol lecke a sertéságazat felemelkedéséről*

UDOVECZ GÁBOR – SZILI VIKTOR – POTORI NORBERT

Kulcsszavak: termelői szervezettség, természetes mutatók, versenyképesség.

JEL-kód: Q13, Q17.

### ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Magyarország sertéságazata minden jó szándékú törekvés dacára hullámvölgybe került, a piaci versenyben nem mutat fel átütő erőt. Az okokat már sokan, sokféle megközelítésben boncolgatták, jelen írásunkban a spanyol felfogással és gyakorlatlatszembesítjük a magyarországi állapotokat. Az első eltérés mindjárt a minősítéssel kezdődik: „a magyar sertés drága, versenyképtelen” – szól az „evidencia”. Ezen persze elsősorban a tenyésztési és hizlalási fázis természetes hatékonyságát értik. Az összevetés látszólag igazolja is ezt a régi keletű állítást: Spanyolország sertésállománya az 1990-es évektől 80 százalékkal gyarapodott, a magyarországi pedig apad, illetve stagnál. Az összefüggés azonban tévhit. Ugyanis az élőhús előállításának önköltsége Magyarországon alacsonyabb; a magyar sertéshús és -készítmények minősége pedig igényes külpiacokon is állja a versenyt. A hajdani verdikt alapjainak zömét régen elvitte a kíméletlen szelekció. A versenyképesség pedig már nem azonos a hizlalás hatékonysági mutatóival. A piaci siker kritikus tényezői a globális versenyben átrendeződtek: benne az állami politikák („praktikák”), a szakmai szervezetek, a sertésenyésztők, a feldolgozók és a kereskedők egy irányba húzó együttműködése, hatékony szervezési és innovációs képessége összegződik. A különböző piacokon való helytálláshoz, vagyis a tartós versenyképességhez ma már nem elegendő a tenyésztés és a hizlalás hatékonysági paramétereinek magas szintje. A sikerhez az alapanyag-termelést megelőző/megalapozó és az azt követő/ráépülő tevékenységeket végzők hasonlóan kiváló szervezési és innovációs képessége is szükséges.

A „spanyol lecke” erről szól. Az ottani piaci szereplők együttesen választották ki és szervezték meg belső és külföldi – valóban célként kezelt – piacait; tudatosan alkalmazkodtak az ottani elvárásokhoz; a bizalom megőrzése érdekében túlteljesítették az állategészségügyi és élelmiszer-biztonsági előírásokat; céltudatosan alkalmazták az állami orientáló/ösztönző eszközöket, elsősorban a szükséges infrastruktúra fejlesztésére és a piacbővítő promóciókra. Felvállalták a piaci átláthatóságot, nemkülönben a vertikális integráció fegyelmét, kööttségeit, és élvezték ennek előnyeit is (például az alacsonyabb finanszírozási költségek, a fogyasztói bizalom és az értékesítés biztonsága képében).

A szektor humán erőforrásainak erősítésével, a céltudatosabb piacszervezéssel és -ellenőrzéssel, a termékfejlesztés intenzívebb támogatásával, a valódi integrációs szerveződések (jogszabályi) ösztönzésével, valamint a gazdálkodási/üzleti feltételrendszer nagyobb stabilitásával Magyarország sertéságazata is felzárkózhatna Spanyolország éltanulói mellé.

## BEVEZETÉS

A fogyasztók, a mezőgazdaság iránt érdeklődő laikusok csodálkozva figyelik Magyarország sertésszektorának mélyrepülését: Hogyan lehetséges, hogy a valamikor 10 milliós sertésállomány 3 millióra apadt? A gazdák elfelejtettek volna sertést tenyészteni és hizlalni?

A szakemberek sokat tudnak a mögöttes folyamatok mozgatórugóiról, összefüggéseiről, és többségüknek megvan a maga háttározott válasza: Magyarországon a sertéstartás nem versenyképes, elsősorban azért, mert nemzetközi összevetésben gyengék a hatékonysági mutatói, különösen a takarmányozási és a tenyésztési fajlagosok. Az efféle minősítés lényegében igaz, de túlságosan egyszerű vagy leegyszerűsített.

Már a hazai sertésállomány alakulásának dinamikája szöveget üthetne az elemzők fejébe: Ennyire változékony, ennyire hullámzó lett volna a gazdák szaktudása, esetleg vállalkozói hozzáállása? A sertésállomány ugyanis még a rendszerváltás előtti 1986–1990 közötti évek átlagában is meghaladta a 8 milliót. (Persze hozzá kell tenni, hogy az az időszak nem vehető össze a rendszerváltás utánival. Akkor a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST), vagyis a közép- és kelet-európai szocialista országok gazdasági együttműködési szervezete keretein belül viszonylag zárt, érdemi versenytárs nélküli gazdasági térben folyhatott a sertésenyésztés, a hizlalás, a feldolgozás és az értékesítés. Ráadásul a szektor fejlődését, növekedését szilárd államközi egyezmények alapozták meg.) Azután a rendszerváltást követő 1991–1995 közötti időszak átlagában a hazai sertésállomány 5,1 millióra zuhant, mindjárt az első évben 2 milliós volt a csökkenés, az utóbbi években pedig 3 millió körül ingadozik, hol fölé emelkedik, hol alá süllyed.

Nyilvánvaló, hogy a hatékonyság terén nem lehetett akkora lemaradás, ami indokolna ekkora léptékű változást. Gyakran hallani azonban egy másik nyomósnak tűnő indokot, egy régebbi keletű magyarázatot/kifogást is: „Kinek is lehetne eladni 10 millió sertés húsát, hústermékeit? A KGST összeomlása óta nincs könnyen elérhető piac.” De vajon általában nincs vagy csak nekünk nincs?

A FAO által gyűjtött adatok alapján az elmúlt fél évszázadban a főbb húsfélések<sup>1</sup> globális termelése a népesség növekedésénél kétszer gyorsabb ütemben, alig 80 millió tonnáról (vágott súly) 300 millió tonna fölé emelkedett. A főbb húsfélések egy főre vetített fogyasztása ma 34 kilogrammra (kiskereskedelmi súly) tehető. A fejlett országok 65 kilogramm körüli átlaga azonban még mindig közel két és félszerese a fejlődő országok 27 kilogramm alatti átlagának (*OECD és FAO, 2016*). Ez a nagy különbség persze nem csak világszinten érzékelhető, hiszen a legtöbb és a legkevesebb húst fogyasztó országok között Európában is közel háromszoros az eltérés. A FAO elemzői hosszabb távon, 2050-ig a világ főbb húsféléseinek iránti igényének évi 1,3 százalékos emelkedését vetítik előre, a fajlagos fogyasztás eléri a 49 kilogrammot, miközben mintegy 2 milliárd új fogyasztó lép a piacra (*Alexandratos – Bruinsma, 2012*). A növekedés elsődleges hajtómotorja előreláthatóan továbbra is az ázsiai kontinens jól kereső (egy főre vetítve átlagosan napi 10–100 USA dollár közötti összeget elköltő) középosztálya lesz.

A húsfogyasztás növekedésében a sertés-hús mindig is nagy szerepet játszott. A világ sertésállománya 796 millió körül alakult 2015-ben, sertés-hústermelése pedig meghaladta a 110 millió tonnát (hasított súly), amivel részesedése a főbb húsfélések termeléséből megközelítette a 43 százalékot

<sup>1</sup> Sertés-, baromfi-, marha- és juhhús összesen.

(USDA FAS, 2016). Az OECD és FAO (2016) modellszámításai szerint a sertéshús globális termelése középtávon, 2025-ig elérheti a 131 millió tonnát, vagyis éves átlagban bő 1 millió tonna növekedéssel számolnak. A növekmény mintegy 60 százaléka Délkelet-Ázsiában, 14 százaléka Észak-Amerikában, míg 10 százaléka Dél-Amerikában realizálódhat.

Az európai országokban hagyományosan kiemelkedő a sertéshús fogyasztása: az Európai Unióban a sertéshús aránya az összes húsfogyasztásból még mindig közelíti az 50 százalékot.

Globálisan, sőt regionálisan sem igaz tehát az állítás, miszerint a sertéshúsnak és termékeinek nincs piaca. Van. Azonban a magyarországi sertésszektor szereplőit a rendszerváltást követő másfél évtizedben senki sem készítette fel a piaci viszonyok, az üzleti és a szabályozási környezet változásaihoz történő alkalmazkodásra, és e mulasztás következményeként hosszú távon kényszerpályára került az egész vertikum. Persze maguk a piaci szereplők is keveset tettek a siker érdekében.

A rendszerváltást követő időszakban szép számmal akadtak olyan világjáró szakemberek, oktatók és kutatók (pl.: Horn Péter, Popp József, Nábrádi András, Nyárs Levente, Sarusi-Kis Tamás) vagy a vállalati szféra olyan szakavatott szereplői (pl.: Raskó György, Szabó Imre, Éder Tamás), akik közszerepléseik során idejében és sokszor felhívták a figyelmet a hatékonysági mutatók javításának fontosságára, főleg a szaporodásbiológia és a takarmányozás terén, illetve rámutattak a genetikai alapok és a tartástechnológia finomhangolásának szükségességére. Nekik és persze sokan másoknak is köszönhetően, valamint a piaci szelekció hatására a hazai sertéságazat hatékonysági mutatói folyamatosan javultak, az utóbbi években felzárkóztak közvetlenül az európai élmezőny mögé. Az összevethető adatok alapján kizártnak tartjuk, hogy a magyarországi sertéságazat teljesítményé-

nek kiugróan nagy hullámzásait elsősorban a hatékonysági mutatók váltották volna ki. Az a hipotézisünk, hogy a hatékonysági paraméterek kellően „előkelő” tartományában, ahová ma már a hazai mutatók is sorolhatók, a piacok megtartásának és bővítésének kritikus garanciái már másutt keresendők – például a szervezettségben.

Az elmúlt évtizedeket a hagyományos sertéstenyésztő és -hizlaló kisgazdaságok háttérbe szorulása jellemezte, ezek helyére a nagyobb méretű, iparosodott, ellenőrzött tartási körülményeket biztosító és jóval hatékonyabban termelő gazdaságok léptek (Nijhoff-Savvaki et al., 2012). Napjainkban a specializáció felgyorsulása, a tenyésztés, az előnevelés és a hizlalás egyre élesebb elkülönülése figyelhető meg. Ezzel párhuzamosan a nagyobb vállalatok és szövetkezetek a termelés vertikális koordinálására, a sertéshús-termékpálya integrálására törekednek (Rodríguez et al., 2014), ugyanis a jól szervezett ellátási láncok jellemzően versenyképesebbek. Ezek létezése egyre fontosabb egy-egy mezőgazdasági ágazat vonatkozásában (Perez et al., 2009), hiszen egyrészt csökkentik a „beszervezett” gazdálkodók piaci kockázatokkal szembeni kitettségét, másrészt értéket teremtenek (Taylor, 2006). A szervezettség és a koncentráció lehetővé teszi, hogy a sertéshús-termékpálya csúcán megfelelő súlyú stratégiai, operatív és taktikai döntések születhessenek (Tsolakís et al., 2014), a piaci folyamatok függvényében hatékonyan és alacsony költség mellett lehessen szabályozni a sertésállomány nagyságát és ütemezni az állatok/termékek áramlását a termékpálya egyes szakaszai között.

## ANYAG ÉS MÓDSZER

Rövid összevetésünk és helyzetértékelésünk az Eurostat, a FAOSTAT és a KSH adatainak felhasználása mellett alapvetően az InterPIG nemzetközi sertéságazati szakértői hálózat Agriculture and Horticulture Development Board (AHDB) által 2016-ban

publikált adataira, valamint az *Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI)* Ágazati Költség- és Jövedeleminformációs Osztályán az InterPIG módszertana alapján készült számításokon, továbbá az InterPIG 2016 júniusában a spanyolországi Mataróban megrendezett, zártkörű éves találkozóján elhangzott előadásokon alapul. Az InterPIG soros ülésének otthont adó Spanyolország sertéshúsvertikumát részletesen többek között a spanyol mezőgazdasági minisztérium (*MAGRAMA*), a spanyol sertéstartók szövetsége (*ANPROGAPOR*), a katalán sertéstartók szövetsége (*PORCAT*), valamint Spanyolország második legnagyobb, a mai napig családi tulajdonban álló sertésintegrációja (*Piensos Costa*) képviselői mutatták be. Az 1. táblázatban közölt 2012–2014. évi standardizált naturális hatékonysági mutatók 30–120 kg közötti hizlási fázisra vonatkoznak. A spanyolországi adatok 3100–3300, a magyarországiak 156 sertéstartó gazdaság által szolgáltatott adatok átlagát reprezentálják, előbbiek esetében az átlagos éves hizólétszám 1,7 ezer, utóbbiaknál 2,5 ezer volt.

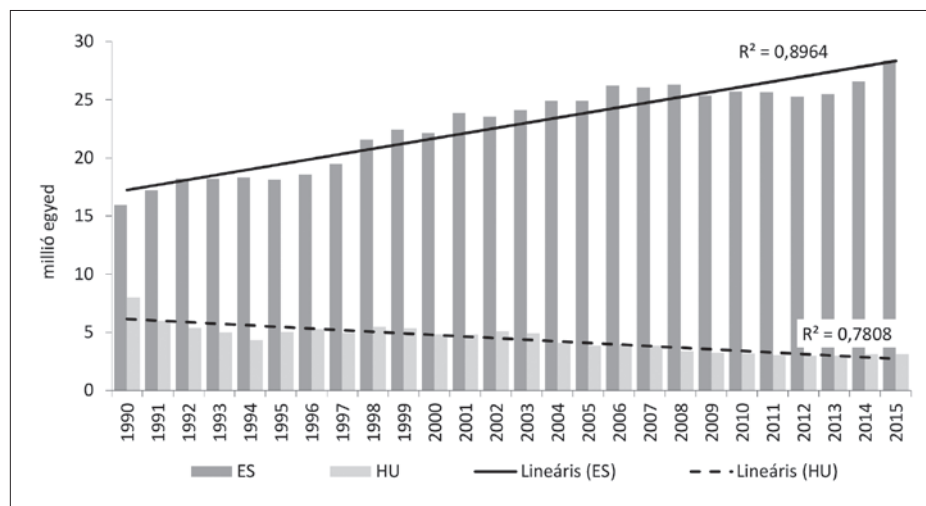
## SPANYOL–MAGYAR ÖSSZEVETÉS

Spanyolország sertéságazata ma kétségtelenül a legsikeresebbnek mondható az Európai Unióban. Sertésállománya az 1990-es évek kezdete óta közel 80 százalékkal nőtt (1. ábra), sertéshústermelése megkétszereződött és az ország a sertéshús világgiacon meghatározó szereplővé vált. Magyarország sertésállománya eközben a rendszerváltáskori létszám 40 százalékára zsugorodott.

Eurostat-adatok alapján Spanyolországban a sertéságazat az állattenyésztés kibocsátásából 35 százalékkal, míg a mezőgazdasági termékek kibocsátásából 13 százalékkal részesedett 2015-ben. Összehasonlításként: e két mutató értéke 2004-ben, Magyarország EU-csatlakozásának évében 30 százalék, illetve 10 százalék volt. Magyarországon a sertéságazat az állattenyésztés kibocsátásából 2015-ben 25 százalékkal (2004-ben 32 százalékkal), a mezőgazdasági termékek kibocsátásából pedig 13 százalékkal (2004-ben 12 százalékkal) részesedett.

I. ábra

A sertésállomány alakulása a tárgyév december 1-jén Spanyolországban és Magyarországon 1990–2015 között



Forrás: Eurostat és KSH

I. táblázat  
Spanyolország és Magyarország sertéságazatának néhány természetes hatékonysági mutatója  
2012–2014 között

Megnevezés	Spanyolország			Magyarország		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Választott malacok száma, db/koca/év	24,8	25,3	25,8	21,5	22,2	24,7
Hízókibocsátás, db/koca/év	23,0	23,6	24,2	19,9	20,6	23,2
Kocaforgó	2,4	2,3	2,3	2,1	2,1	2,2
Standardizált (hizlalási fázis: 30–120 kg) súlygyarapodás, g/nap	712	694	696	639	638	672
Standardizált (hizlalási fázis: 30–120 kg) takarmányhasznosulás, kg/kg élősúly	3,0	2,9	2,9	3,1	3,1	3,2
Karkaszúly-termelés, kg/koca/év	1 864	1 912	1 969	1 743	1 842	2 043

Forrás: BPEX (2016), InterPIG és az AKI Ágazati Költség- és Jövedeleminformációs Osztályán készült számítások

Az elmúlt negyed évszázad alatt Spanyolország és Magyarország természetföldrajzi adottságai nyilvánvalóan nem változtak meg, társadalmi-politikai viszonyaik és kereskedelmi feltételrendszerük pedig határozottan közeledett. A két ország sertéságazatában azonban mindez nem tükröződik vissza, sőt, éppen ellenkező irányú folyamatok zajlottak.

Mely tényezők állították ennyire eltérő fejlődési pályára a sertéságazatot? Magyarországon kétség kívül voltak és vannak is olyan szakmai és műszaki-technikai hiányosságok (1. táblázat), amelyek jelentős hatékonysági tartalékként foghatók fel. Ezzel együtt a teljesítményben megnyilvánuló különbségek alapvetően és eredendően nem e tényezőkkel magyarázhatók.

Az elmúlt évek sertéshúskivitelének számított átlagára (2. ábra) például azt tükrözi, hogy Magyarország a valóban fontos és igényes *extra EU* piacokra képes volt minőségi sertéshúst szállítani és meg tudta őrizni a fogyasztók bizalmát. Egy szűk piaci szegmensben ugyan, de állta a versenyt. (Az viszont mélyebb okokat sejtet, hogy a hazai sertéshús *intra EU* exportára már

jóval elmarad a spanyolországi exportár mögött.)

„Drágán termelünk” – szól az „érintetetlen” ítélet. A termelési költségek, az önköltség nemzetközi összevetése ezt az egyszerűsítést sem igazolja minden számottevő versenytárs esetében. A spanyol összevetésből legalábbis nem ez a következtetés adódik. Némely költségnem, különösen az élő munka fajlagos értéke valóban felülmúlta a spanyolországi értékeket a 2012–2014 közötti időszakban<sup>2</sup> (3. ábra). Az élősúly-kilogrammmra vetített összes költség azonban 3 eurócenttel alacsonyabb volt Magyarországon a három esztendő átlagában.

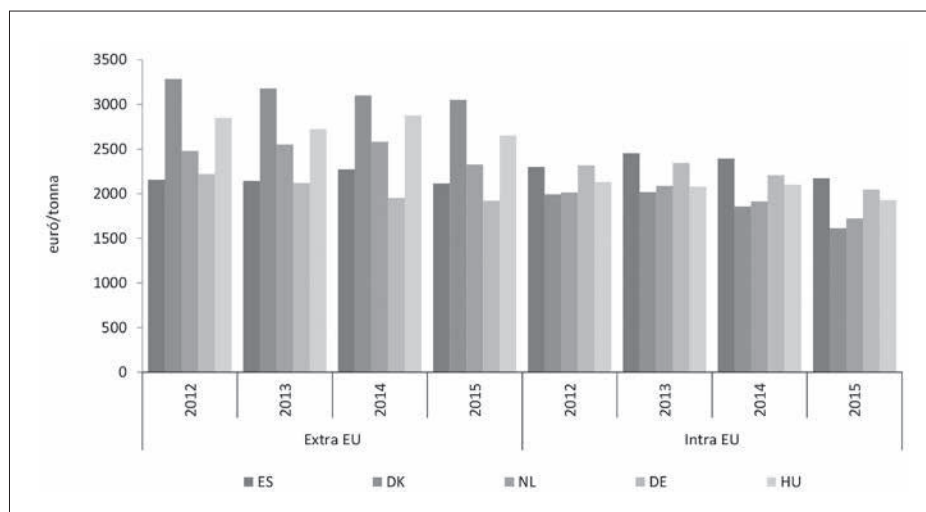
Mégis: a spanyol sertéságazat fejlődik, szárnyal, a magyar pedig képtelen kitörni a mélypontról. Itthon a kormányzati felismerés megtörtént, de a trendfordulóra még várni kell.

Biztos, hogy minden esetre ráhúzhatók az elvonatkoztatott közgazdasági sablonok? Talán a párizsi professzornak, *Pikettynek* (2014) van igaza még a sertéságazatra vonatkozóan is: „a 18. és a 19. századot vizsgálva még lehetséges azt gondolni, hogy az árak, a bérek,

<sup>2</sup> Elgondolkodtató, hogy amíg Magyarországon a hizlalásban (1700 hízósértés felett) átlagosan 1,30 óra, addig Spanyolországban 0,22 óra az élómunka-ráfordítás egy vágóállatra vetítve.

2. ábra

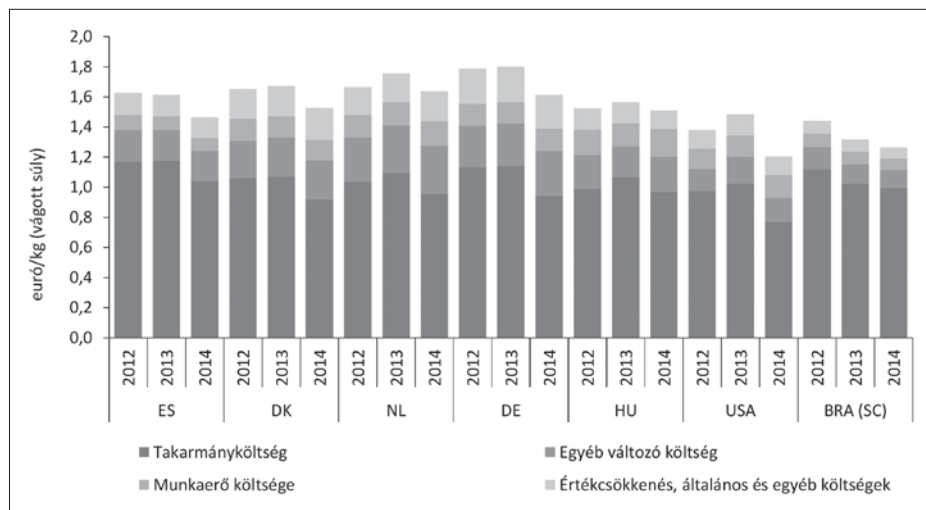
**Az Európai Unió kívüli és belüli sertéshúsexport számított átlagára (euró/tonna) a legnagyobb sertéshústermelő tagországokban és Magyarországon 2012–2015 között**



Forrás: EUROSTAT

3. ábra

**A fontosabb sertéshústermelő országok termelési költségeinek összehasonlítása 2012–2014 között**



Megjegyzés: SC = Santa Catarina állam.

Forrás: BPEX (2016)

a jövedelmek és a vagyonok alakulása valamilyen autonóm gazdasági logikát követ, és nem vagy csak csekély kapcsolatban van a politikai vagy a kulturális

folyamatok logikájával. A 20. századot vizsgálva azonban ez az illúzió azonnal szertefoszlik”. Ráadásul már a 21. században élünk.

## SPANYOLORSZÁG SERTÉSÁGAZATA A VILÁG ÉLVONALÁBAN

Az Eurostat adatai alapján Spanyolország 2015 decemberére az Európai Unió legnagyobb sertésstartó tagországává vált, sertésállománya ekkor megközelítette a 28,37 milliót, azaz tekintélyes mértékben, 6,8 százalékkal nőtt 2014 decemberéhez képest. Ezzel messze megelőzte a korábban élen álló Németországot, ahol 2015 decemberében 27,54 millió sertést tartottak, 2,8 százalékkal kevesebbet, mint egy esztendővel korábban. Spanyolországban anyakocákból 2,47 milliót számláltak 2015 utolsó hónapjában, 4,6 százalékkal többet, mint 2014 decemberében. Az ország sertésállományában az intenzíven tartott Landrace, Pietrain nagyfehér és Duroc fajták dominálnak (Higuera, 2016). A hagyományos, többnyire extenzíven, agrárerdészeti termelési rendszerben („dehesa”) tartott Ibérico sertések létszáma 2015-ben alig haladta meg a 2,78 milliót, a kereslet azonban folyamatosan nő az ezekből előállított, nagy hozzáadott értékű termékek iránt (Bernardos, 2016).

Spanyolország 2015-ben a világ harmadik legnagyobb sertés húsexportőrévé lépett elő az Amerikai Egyesült Államok és Németország mögött, részesedése a sertés húsglobális kereskedelméből 11,9 százalékot ért el. Termelésének közel négyötödét külföldre, a világ 140 országába értékesíti, kivitelének értéke már megelőzi Dániáét. A kiszállított spanyol sertés húsgazdálkodás harmada, különösen az értékeesebb húsrészek az Európai Unióban találnak vevőre (2. ábra). Az ún. harmadik, vagyis az Európai Unió kívüli országokba irányuló export, amelynek fajlagos értéke egyelőre elmarad a dániai és a hollandiai, de a

magyarországi *extra EU* kivitel értékétől is, az elmúlt években töretlenül nőtt, és még az oroszországi piac (amely 2012-ig a legfontosabb felvevő volt) elvesztése<sup>3</sup> sem rengette meg a spanyol sertés hústermék-pályát, ma már Kína, Japán és Dél-Korea az elsődleges célországok. Az Európai Unión belül értékesített volumen közel harmadát Franciaország vette fel 2015-ben, mellette a legfontosabb importőrök Olaszország és a szomszédos Portugália voltak, de a spanyol sertés húsgazdálkodás eljutott Romániába és Bulgáriába is. Spanyolországban a vágósertések felvásárlási ára az elmúlt években többször is meghaladta az Európai Unió átlagát, ami elsősorban az export, különösen a fizetőképes keresleti piacokra szállított sertés húsgazdálkodás nagy volumenével magyarázható.

Spanyolországban a sertésstartás Katalóniában, Aragóniában, Castilla y Leónban és Andalúziában összpontosul. A legtöbb sertést Katalóniában tartják – Spanyolország ezen autonóm közössége az Európai Unió egyik „sertés húsklasztere”: sertésállománya 2015-ben meghaladta a 20,09 milliót, sertés hústermelése pedig az 1,64 millió tonnát, részesedése az ország sertés húsgazdálkodásából majd 70 százalékra rúgott. (A sertés létszám a mindössze 560 ezer hektár szántóterület viszonylatában különösen kiugró.) Katalóniában a húsipar és a vegyipar (3,3 ezer vállalat és mintegy félmillió foglalkoztatott), az energiaipar és az autógyártás (SEAT és Volkswagen) után a gazdaság negyedik legfontosabb szektora (Parés Casanova, 2016).

Spanyolországban a 2016. esztendő kezdetén közel 87,6 ezer sertésstartó gazdaságot tartottak nyilván (Higuera, 2016). Ezek több mint 90 százaléka 400 sertésnél nagyobb állománnyal bírt (Magyarországon a sertésstartók mindössze 0,6 százalékának volt 100 egyedet meghaladó állománya 2013-ban),

<sup>3</sup> A 2014 augusztusától hatályos importtilalom többek között az uniós sertés húsgazdálkodás elöl is elzárta az oroszországi piacot. (Megjegyzendő, hogy az EU már 2014 januárjától sem szállíthatott Oroszországba sertés húsgazdálkodást az afrikai sertéspestis miatt.)

négyötödük intenzív tartástechnológiát alkalmazott. A koncentráció magas fokának köszönhetően érvényesül a méretgazdaságosság. A sertéshús-termékpálya közelmúltbeli sikeressége részben azzal magyarázható, hogy a sertéstartás költsége az Európai Unió legnagyobb sertéshústermelő tagországaival összevetve itt volt a legalacsonyabb 2012 és 2014 között. Az InterPIG (*BPEX, 2016*) adatai alapján 1 kilogramm (vágott súly) sertéshúst 2014-ben (legfrissebb elérhető adat) 1,49 euró ráfordítással állítottak elő, 2,6 százalékkal olcsóbban, mint a modern tartástechnológiáról és a rendkívüli hatékonyságról híres Dániában, illetve 9,7 százalékkal kevesebbet a németországi és 9,1 százalékkal a hollandiai átlagnál (*3. ábra*), ami figyelemreméltó. Ugyanakkor az AKI Ágazati Költség- és Jövedeleminformációs Osztályán készült számítások Magyarország vonatkozásában csupán 1,3 százalékos lemaradást mutatnak Spanyolország mögött – az élősúlyra vetített előny (lásd korábban) viszont már eltűnt.

A termelési költségeken belül a legnagyobb tételt képviselő takarmányköltségek terén nincs versenyelőnye a spanyol sertéstartóknak. Spanyolország – Magyarországgal ellentétben – messze az Európai Unió legnagyobb kukoricaimportőre: tekintélyes mennyiségű, évi 6-6,5 millió tonna kukorica behozatalára szorul. Az utóbbi években nem jelentett könnyebbséget, hogy az EU Bizottság minden szezonban köteles megnyitni az ún. *abatimento* vámkontingenst, amivel biztosíthatja többek között 2 millió tonna kukorica spanyolországi behozatalát harmadik országokból kedvezményes – tonnánként jelenleg 0 euró – vám mellett, ugyanis a kukoricára 2008 óta csak kivételes esetekben vetettek ki importvámot. Noha a kukoricatermelés volumenét tekintve Spanyolország nem tartozik az élbolyba, évi 7 millió tonna közötti árpatermelésével az Európai Unióban a negyedik Franciaország, Németország és az Egyesült Királyság mögött. A spanyol állattartók a terményből

évi 6,6-6,8 millió tonnát használnak fel a takarmányozásban (*Stratégie Grains, 2016*).

Spanyolország a fehérjetakarmányok iránti szükséglet kielégítésére évi 3,5 millió tonna szójababot és 1,5-2 millió tonna szójadarat is importál. Saját szójadara-termelés évi 2,5 millió tonna körüli, ebből azonban 300-600 ezer tonnát Franciaországba és a mediterrán térség más országaiba exportál. A szójadara mellett nagy mennyiségben etetnek napraforgódarát is, ebből a spanyolországi növényolajgyártók évi 500-600 ezer tonnát állítanak elő (ennek a tizedét külföldre értékesítik), amihez a takarmánykeverők további 300-600 ezer tonnát hoznak be elsősorban Ukrajnából és Oroszországból (*Oil World, 2016*).

Bár a takarmányköltségek terén hátrányban vannak a spanyol sertéstartók, egyéb változó költségeik jóval alacsonyabbak, mint a legnagyobb európai uniós versenytársaké, így a változó költségek összegét tekintve már megelőzik a németországi sertéstartókat, míg a hollandiai és dániai gazdákon a fajlagos munkaerőköltségek (a sertéstartás munkaerőigénye az Európai Unió tagországai közül Spanyolországban a legkisebb), valamint az általános költségek alacsonyabb szintjének köszönhetően tesznek túl.

A termelési költségek leszorításában fontos szerep jut a sertéshús-termékpályát jellemző erős vertikális integrációnak. A sertéshústermelésből az integrációk (lásd *1. szövegdoboz*), amelyek gyökerei többnyire még az 1960-as évekre nyúlnak vissza, ma már 63 százalékos, míg a szövetkezetek 17 százalékos részarányt hasítanak ki, a maradék 20 százalék független egyéni vállalkozásoktól származik (*Higuera, 2016*). A 20 legnagyobb integrátor az integrációk összes kibocsátásának 62 százalékát fedi le, a szövetkezetek közül pedig az első hét részesedése 72 százalék. A vágókapacitások koncentráltasága ennél is erősebb: a tíz legnagyobb vágóhíd a 2015-ben 46,38 millió körüli sertésvágásból 56 százalékkal (Ma-



## I. szövegdoboz

**Példa egy spanyolországi sertésintegrációra: Piosos Costa**

A *Piosos Costa* az 1966-ban alapított *Grupo Empresarial Costa* cégcsoport 1977 óta működő sertésintegrációja. Ez az integráció 82 ezer anyakocával rendelkezik, amelyek szaporulatát mint saját tulajdonát mintegy 500 sertéshizláló gazdasághoz helyezi ki bérhizlálásra, négy termelési körzetbe (Lleida, Huesca, Zaragoza és Navarra). E félezer gazdaság mindösszesen 750 főt foglalkoztat. A felhizlalt és hetente beszállított sertések számát, valamint azok átvételi árát hosszú távú szerződésekben előre rögzítik. A hizlálók a piaci árak kilengéseinek kockázatával nem szembesülnek. A takarmányellátás a cégcsoport három telephellyel (Fraga, Quicena és Artajona) rendelkező saját takarmánygyártó tagvállalatának a feladata. A tekintélyes volumennek (napi 2,3 ezer tonna takarmányszükséglet) köszönhetően az alapanyagok beszerzésénél jelentős árengedményeket képes elérni. Az integrátor a genetika és a takarmányok biztosítása mellett az állatorvosi szolgáltatásokról és gyógyszerekről, valamint a szaktanácsadókról is gondoskodik, továbbá elvégzi a szállítási és környezetmenedzsment feladatokat. Az átvett hizók közel 80 százalékát Spanyolország legnagyobb vágóhídjainak értékesíti, amelyekkel stratégiai partnerségi viszonyt alakított ki. Az integráció sikerének záloga többek között a bérhizlálók számára a legmodernebb technológia elérhetővé tétele, hatékony működésük ellenőrzése és alkalmazottaik folyamatos továbbképzése, illetve a saját K+F+I szervezeti egység fenntartása. A *Piosos Costa* a kevésbé hatékonyan működő sertéstartó gazdaságok feltérképezésén és integrációba történő bevonásán keresztül bővül (*Costa, 2016*).

gyarországon az alig tizedennyi vágásból az első tíz vágóhíd részesedése 70 százalék körüli volt), a 20 legnagyobb 77 százalékkal, a 30 legnagyobb pedig 87 százalékkal részesedett. (Spanyolországban összesen mintegy 400 sertésvágóhíd működik.)

Ugyancsak jellemző a termelésben a specializáció, azaz a tenyésztés és a hizlálás elkülönülése. A spanyolországi sertéstartás természetes hatékonysága egyelőre nem sorolható a világ élvonalába, leszámítva a takarmányhasznosulási mutatót, amellyel leginkább a hollandiai és a brazil sertéstartók képesek felvenni a versenyt (*BPEX, 2016*). A sertéseket 108 kilogramm körüli élősúllyal vágják, ami körülbelül a dániai átlagnak felel meg, míg a magyarországitól 3 kilogrammval elmarad.

Spanyolországban a sertéshús egy főre vetített fogyasztása 2015-ben 22,6 kilogramm volt, ami egyáltalán nem kiugró, nagyságrendileg a magyarországi fogyasztáshoz mérhető. A sertéshús kereslete viszonylag stabil, azonban a fogyasztók inkább a nagy hozzáadott értékű termékeket részesítik előnyben (*Bernardos, 2016*). Ugyanakkor a készítmények népszerűsége folyamatosan csökken a friss húsok rovására, ami illeszkedik a fejlett európai országokban

megfigyelhető egészségtudatos fogyasztói trendhez.

A spanyol piaci szereplők értékelése szerint a sikerekben – a szervezethez, a modernizáció és a méretgazdaságosság mellett – kulcsfontosságú tényező az internacionalizáció, a termékpálya megfeleltetése a különböző célpiacok minőségi elvárásainak, a promóció, valamint az állategészségügy és az élelmiszer-biztonság terén a legfontosabb partnerek által támasztott követelmények túllépése annak érdekében, hogy azok ne gördítsenek kereskedelmi akadályokat a kivitél elé. Noha az ágazatban erős a koncentráció, a termékpálya kiemelkedő teljesítményének köszönhetően folyamatosak az infrastrukturális fejlesztések és számos új munkahely jött létre, amelyek közvetetten a tenyésztéshez kapcsolódnak.

*Bernardos (2016)* Spanyolország sertéságazatának legfontosabb stratégiai céljait az alábbiak szerint összegezi:

- a sertéstartás diverz szerkezetének fenntartása (a koncentráció folyamata egyébként igen gyors);
- a belpiaci fogyasztói trendek szoros követése a hozzáadott érték további növelése érdekében;

- fellépés az áruk szabad mozgását korlátozó törekvésekkel szemben az uniós piacon;

- igazodás a külpiaci fogyasztói trendekhez és beruházások az exportpiacok által megkövetelt állategészségügyi státusz fenntartása érdekében;

- hatékony válaszok a környezetvédelmi kihívásokra;

- az ágazatot segítő belpiaci intézkedések kidolgozása;

- gyors igazodás az uniós szabadkereskedelmi megállapodások feltételrendszeréhez.

A spanyol lecke alapvető „fejezetei” itthon is ismertek, egy ideje a gyakorlatba való átültetésük is kinyilvánított cél. A humán erőforrás, a genetikai alapok és a techno-

lógiák fejlesztése már olyan elhatározás, amelynek megvalósítása, ha lassan is, de folyamatban van. Egyelőre azonban tetemes a lemaradás, különösen a feldolgozás terén. A spanyol példa tükrében a legaggasztóbb hiányosságként a céltudatos, átfogó szervezethez való törekvések gyengesége, rendezetlensége jelölhető meg. Az országos stratégia és a napi üzleti döntések alakítása során még nem érzékelhető a piaci (fogyasztói) igényekhez való rendszerszerű alkalmazkodás, az ezekre alapozott tudatos fejlesztés; rendkívül erőtlén az egész sertéshúsvertikum fejlődését elősegítő együttműködési hajlam, az integrálás képessége és az integrálódás készsége, de az erre való ösztönzés is.

### FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- (1) ALEXANDRATOS, N. – BRUINSMA, J. (2012): *World agriculture towards 2030/2050: the 2012 revision*. ESA Working Paper No. 12-03. FAO Agricultural Development Economics Division, Global Perspective Studies Team, <http://www.fao.org/docrep/016/ap106e/ap106e.pdf> – (2) BERNARDOS, P. (2016): *Pig production in Spain: figures and challenges*. Presentation at the InterPIG 2016 Meeting, Mataró, Spain – (3) BPEX (2016): 2014 *Pig cost of production in selected countries*. AHDB Market Intelligence, Stoneleigh Park, Kenilworth, Warwickshire, UK – (4) COSTA, J. (2016): *Grupo Costa – Grupo Empresarial*. Presentation at the InterPIG 2016 Meeting, Mataró, Spain – (5) EUROSTAT: <http://ec.europa.eu/eurostat> – (6) FAOSTAT: <http://faostat.fao.org/> – (7) HIGUERA, M. A. (2016): *Structure of the pigmeat sector in Spain*. Presentation at the InterPIG 2016 Meeting, Mataró, Spain – (8) NIJHOFF-SAVVAKI, R. – TRIENEKENS, J. H. – OMTA S. W. F. (2012): Drivers for innovation in niche pork netchains: A study of UK, Greece and Spain. *British Food Journal*, 114: 1106–1127. pp. – (9) OECD és FAO (2016): *OECD-FAO Agricultural Outlook 2016-2025*. OECD Publishing, Paris, DOI 10.1787/agr\_outlook-2016-en – (10) OIL WORLD (2016): *Oil World Annual 2016*, vol. 1 – up to 2015/16. ISTA Mielke GmbH, Hamburg – (11) PARÉS CASANOVA, R. (2016): *Catalonia, a meat cluster in Europe*. Presentation at the InterPIG 2016 Meeting, Mataró, Spain – (12) PEREZ, C. – DE CASTRO, R. – FONT I FURNOLS, M. (2009): The pork industry: A supply chain perspective. *British Food Journal*, 111 (Supplement 3): 257–274. pp. – (13) PIKETTY, T. (2014): *Capital in the Twenty-First Century*. Harvard University Press – (14) RODRÍGUEZ, S. V. – PLÁ, L. M. – FAULIN, J. (2014): New opportunities of operations research to improve pork supply chain efficiency. *Annals of Operations Research*, 219: 5–23. pp. – (15) STARTÉGIE GRAINS (2016): *Grain Report*. No 281/19 May 2016. Tallage SAS, Moret sur Loing, France – (16) TAYLOR, D. H. (2006): Strategic consideration in the development of lean agri-food supply chains: A case study of the UK pork sector. *Supply Chain Management Int. J.* 11 (Supplement 3): 271–280. pp. – (17) TSOLAKIS, N. K. – KERAMYDAS, C. A. – TOKA, A. K. – AIDONIS, D. A. – LAKOVOU, E. T. (2014): Agrifood supply chain management: A comprehensive hierarchical decision-making framework and a critical taxonomy. *Biosystems Engineering*, 120: 47–64. pp. – (18) USDA FAS (2016): *Livestock and Poultry: World Markets and Trade*. April 2016. United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service, Washington, [http://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/livestock\\_poultry.pdf](http://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/livestock_poultry.pdf)

---

## *Summary*

### “SPANISH LESSON” IN THE PIG SECTOR

**By: Udovecz, Gábor – Szili, Viktor – Potori, Norbert**

**Keywords: producer organization, physical indicators, competitiveness.**

**JEL Classification: Q13, Q17.**

Despite all its endeavours the Hungarian pig sector is not strong enough against the competition in the market. Many researchers, using a range of methods, have sought to identify the reasons for this situation. In this article we compared Spanish practice with the state of the Hungarian pig sector. The first difference between the pig sectors of the two countries is that Hungarian pig breeding and fattening are considered to be expensive and uncompetitive. So the efficiency is the major difference between the two countries, and the impacts of this can be shown by the changes in the numbers of livestock. The number of pigs in Spain has increased by 80 per cent since 1990, while that in Hungary decreased notably over the same period. The general measure of competitiveness includes other parameters as well as the efficiency indicators for breeding and fattening. The cost of production is lower in Hungary than in Spain, nevertheless the pig meat is considered to be of good quality for the markets with high standards.

With the restructuring of the global competition, the critical components of market success have changed: there is a need for common perspectives between public policies, professional organisations, the pig farmers, processors and traders, together with greater capability for effective organisation and innovation. Today, it is not enough to reach a high efficiency level in breeding and fattening to maintain long-term competitiveness and be successful in different markets. It is essential to be successful at all stages of production as well as have excellent organisational and innovation skills.

The ‘Spanish Lesson’ is all about the Spanish market players who jointly selected and organised their own internal and external targeted markets and adapted to the high expectations there. In order to maintain the trust of their customers they outperformed the animal health and food safety regulations; they used state assets effectively for infrastructure development and market expansion. They implemented market transparency and the discipline of vertical integration, and benefitted from the advantages of doing so, such as lower funding costs, consumers’ trust and a safe marketing environment.

The Hungarian pig sector could reach the level of the Spanish one by enhancing its human resources, purposefully organising and controlling the market, stimulating even more intensive product development, supporting clear regulations for integration as well as stabilising the business conditions.